

Romaanse thema's en variaties

Recensies en signaleringen

Frans / Frankrijk

Henri LEMAÎTRE. *Dictionnaire Bordas de littérature française*. – Paris, Bordas (België: via Interforum Benelux, Wavre), 2003, 21,5 x 14, gekart., XI-915 p., ISBN 2-04-729834-2, € 26,75. LES RÉFÉRENTS.

Het naslagwerk werd in dit tijdschrift besproken na de publicatie van de eerste uitgave.¹ De «Lemaître» blijft een degelijk en betrouwbaar naslagwerk over de Franse letteren van de middeleeuwen tot de XX^{ste} eeuw. Met duizend driehonderd artikelen over auteurs (met bibliografie van hun oeuvre, incl. opgave van het genre voor iedere titel), de samenvatting met bondige commentaar van achthonderd representatieve werken en zowat driehonderd artikelen over scholen, stromingen, genres, metriek e.d., is dit lexicon vollediger dan alle andere naslagwerken in één deel over het onderwerp. Daarenboven wijdt de auteur heel wat aandacht aan de Franse literatuur buiten Frankrijk.

De derde uitgave stemt grotendeels overeen met de tweede editie uit 1994. De informatie werd in enkele passages tot het jaar 1996 aangevuld, zonder tot een merkbare toename van het aantal pagina's te leiden.² De – vrij talrijke – overlijdens van schrijvers tussen 1997 en 2002 worden niet vermeld,³ wat duidelijk maakt dat de laatste uitgave eerder als een herdruk dan een bijgewerkte editie beschouwd dient te worden.

Lectuurnotities. P. 236, de overlijdensdatum van Alexis Curvers toevoegen, nl. 7.2.1992; p. 264, de overlijdensdatum van Noël Devaulx toevoegen, nl. 9.6.1995; p. 588, tweede kolom, l. 24, lees *R. Barral* i.p.v. *R. Barrat*; p. 843, het overlijdensjaar van J. Tortel toevoegen, nl. (maart) 1993.

Michel DE MONTAIGNE. *Drijf nooit je vijanden in het nauw. Essays*. Vertaald door Hans van Pinxteren. – Amsterdam, Athenaeum-Polak & Van Gennep (België: via WPG Uitgevers, Antwerpen), 2003, 19 x 12,5, geb., 351 p., ISBN 90-253-3407-5, € 29,50.

Tussen 1993 en 2002 bracht Hans van Pinxteren acht delen van zijn integrale vertaling van de *Essais* uit.⁴ Het hier besproken negende volume bevat bijna alle resterende

¹ Henri LEMAÎTRE. *Dictionnaire Bordas de littérature française et francophone (Ibid., 1985, ISBN 2-04-016169-4, XI-850 p.)*. V. *Romaneske* 12de jg., 1987, nr. 3, p. 24.

² De tweede uitgave (ISBN 2-04-019682-X) bevat XI-914 p.

³ De overlijdensdatum van verschillende tussen 1997 en 2002 gestorven auteurs ontbreekt in het lexicon: E. Guillevic en R. Pinget (overleden in 1997); A. Bosquet, N. Bouvier, J. Green, T. Narcejac en C. Rochefort (gestorven in 1998); R. Frison-Roche, G. Gélinas, J. Guitton, A. Peyrefitte en N. Sarraute (gestorven in 1999); F. Dard, L.-R. des Forêts, A. Hébert, J. Laurent en J. Roy (gestorven in 2000); F. Bebey, Mongo Beti, J. de Bourbon-Busset, M. Cardinal, P. Klossowski, L.-S. Senghor en C. Trenet (overleden in 2001); R. Étienne, Thomas Owen en J.-C. Renard (overleden in 2002).

⁴ De acht volumes werden in *Romaneske* besproken. V. 20ste jg., 1995, nr. 3, p. 55-56; 22ste jg., 1997, nr. 1, p. 62; 23ste jg., 1998, nr. 3, p. 49-50; 24ste jg., 1999, nr. 2, p. 71-72; 26ste jg., 2001, nr. 4, p. 45-46; 28ste jg., 2003, nr. 3, p. 66.

hoofdstukken uit het werk.⁵ Het gaat om teksten die tot de beginjaren van Montaignes schrijverschap teruggaan en in de twee eerste boeken van de *Essais* opgenomen zijn.⁶

Ofschoon de thematische samenhang van de gebundelde hoofdstukken losser is dan in de vorige delen, komen enkele van Montaignes interesses naar voren: antieke auteurs, markante gebeurtenissen en anekdotes, psychologische analyse en het «krijgsgebeuren» van de oudheid tot de Renaissance.⁷

De manier waarop H. van Pinxteren de Middelfranse tekst vertaalt, blijft bewondering afdwingen. Hij slaagt erin de volzinnen van de Franse denker om te zetten in eigentijds Nederlands met een heldere zinsbouw en een moderne woordenschat en idioom. Het hiernavolgende citaat is genomen uit het essay «Onze daden moeten beoordeeld worden naar onze bedoelingen» (boek I, hoofdstuk 7, p. 25): «Ik heb meegemaakt hoe een aantal van mijn tijdgenoten, omdat hun geweten knaagde, bij testament besloten andermans goederen die ze hadden achtergehouden weer terug te geven na hun dood. Maar als je een urgente zaak zo op de lange baan schuift en het onrecht dat je hebt begaan weer goed wilt maken zonder er zelf iets bij in te schieten, ben je wel erg op een koopje uit.»⁸

Mark DEBROCK. *Orthophonie du français pour néerlandophones. Manuel de phonétique et d'orthophonie.* – Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2003, 24 x 16, 90 p., ISBN 90-5867-331-6, € 20 (met bijbehorende CD). ANCORAE: STEUNPUNTEN VOOR STUDIE EN ONDERWIJS, 18.

Voor heel wat Nederlanders en Vlamingen blijft het een hele opgave om hun eigen taal en, a fortiori, het Frans behoorlijk uit te spreken, d.w.z. zonder dat hun articulatie of hun spreekritme verradt uit welke streek c.q. taalgebied ze vandaan komen.

Met het nieuwe handboek reikt M. Debrock studenten en geïnteresseerden in taalkunde een praktisch instrument aan om een correcte uitspraak van het Frans aan te leren. De beschrijving van de in het Frans gebruikte fonemen, d.m.v. de symbolen van het Internationaal Fonetisch Alfabet, maakt meteen de verschillen duidelijk tussen het klankenarsenaal van onze beide landstalen. Het hele boek door maakt de auteur met een opmerkelijke precisie de lezer attent op de complexe mechanismen die voor *native speakers* van het Frans evident zijn maar waar Nederlandssprekenden zich vaak niet bewust van zijn.

⁵ Alle resterende hoofdstukken, op de «Apologie de Raymond Sebond» (*Essais*, boek II, hoofdstuk 12) na.

⁶ Uit het eerste boek, de hoofdstukken 2, 5, 6, 7, 10, 13, 14, 15, 17, 18, 29, 30, 33, 35, 36, 37, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53 en 55; uit het tweede boek, de hoofdstukken 2, 7, 9, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35 en 36 (nummering van de uitgaven op basis van het zgn. *Exemplaire de Bordeaux*). Van alle essays uit het derde boek is de vertaling al verschenen.

⁷ Montaigne behandelt in zijn *Essais* geregeld de godsdienstoorlogen die in zijn land woedden.

⁸ De – overigens voortreffelijke – vertaling door F. de Graaff staat qua syntaxis dicht bij de originele tekst, waardoor ze meer aan een «klassiek» werk doet denken (cf. MONTAIGNE, *Ceuvres complètes*. Éd. A. Thibaudet et M. Rat. Paris, Gallimard, 1962, p. 33. BIBLIOTHÈQUE DE LA PLÉIADE, 14). F. de Graaff vertaalt de passage als volgt: «Ik heb in mijn leven velen meegemaakt die, aangeklaagd door hun geweten dat ze goederen van een ander achterhielden, besloten om het middels een testament na hun overlijden weer te vereffenen. Deze handelswijze deugt niet, niet alleen omdat ze een dringende aangelegenheid op de lange baan schuiven, maar bovendien een aangedaan onrecht weer goed willen maken op een wijze die hun zowel emotioneel als materiaal heel weinig kost.» (MONTAIGNE, *Essays*. Vertaling Frank de Graaff. Amsterdam & Meppel, Boom, 1993, p. 47).

Het gaat o.a. over de verlenging van klinkers in bepaalde omgevingen, de reductie van het aantal lettergrepen door de toepassing van halfvocalen (*piano* [pi(j)ano] → [pjano]), de «liaison consonantique» (*une île* [y nil]), al dan niet gecombineerd met timbrewijzigingen (bijv. *moyen âge*, uitgesproken als [mwajənɑʒ]), de hiaatloze uitspraak van opeenvolgende klinkers (*Anna a acheté...*, *Mado ira à Aix*), de verlenging van medeklinkers als distinctief element (*il a dit* vs. *il l'a dit*), het al dan niet uitspreken van de «stomme e», en diverse types van assimilatie (stemloos in *dit verbod* [dɪtʰvɔbɔt] vs. stemhebbend in *cette vie* [sɛdvi]). Enkele passages vestigen de aandacht op invloeden van het Nederlands op het Frans, bijv. de tendens om onbeklemtoonde klinkers te verdoffen of zelfs helemaal weg te laten,⁹ of de neiging om diverse sis- en slisklanken door elkaar te haspelen.¹⁰

Deze illustraties vormen een selectie gemakkelijk verwoordbare voorbeelden. Het boek behandelt voorts veel complexere mechanismen waarin diverse factoren¹¹ een rol spelen. De «regels» zijn overigens allesbehalve statisch: tussendoor wijst de auteur op nieuwe trends die indruisen tegen traditionele uitspraakwijzen.

In de leraren- of tolkenopleiding is de beschrijving van de Franse uitspraak geen doel op zich maar een middel om zich de uitspraak van *native speakers* eigen te maken. De eerste voorwaarde daartoe blijft evenwel dat studenten de gangbare uitspraak van de doeltaal *horen* en dat ze zich van de verschillen met hun moedertaal bewust zijn.

Het tweede deel van het boek stelt strategieën voor om die bewustwording te bereiken.¹² De oefensessies worden het best door een docent opgestart waarna de student desgewenst zelfstandig verder kan werken met de oefeningen uit *Exercices d'orthophonie française. Précis d'orthopédie*,¹³ waar de auteur overigens systematisch naar verwijst.

Een literatuurlijst en een verklarend lexicon van vaktermen besluiten het inzichtgevende praktijkgerichte handboek, dat de theoretische onderbouw vormt van het hierboven vermelde oefenboek.

P. BOUCHARD, N. GUILLOTON, P. VACHON-L'HEUREUX, J.-F. DE PIETRO, M.-J. BÉGUELIN, M.-J. MATHIEU, M.-L. MOREAU. *La féminisation des noms de métiers, fonctions, grades ou titres. Au Québec, en Suisse romande, en France et en Communauté française de Belgique*. – S.l., Service de la Langue française, Ministère de la Communauté française; Louvain-la-Neuve, Duculot, 1999, 24 x 19,5, 80 p., ISBN 2-8011-1230-5, BF 275. FRANÇAIS & SOCIÉTÉ, 10.

De publicatie bestaat hoofdzakelijk uit vier bijdragen waarin de auteurs een voorlopige balans opmaken van de «feminisatie» van benamingen van beroepen, functies en titels. In Québec werden vanaf 1979 officiële initiatieven genomen, Franstalig Zwitserland en Frankrijk volgden in de jaren 80 en Franstalig België in het volgende decennium. De artikelen belichten de aanbevelingen van de overheid en de publicaties van diverse ori-

⁹ Boven de Moerdijk wordt *banaan* vaak als [bənɑ:n] en *famille* als [fəmili:] uitgesproken. In het Frans zijn zulke gevallen van «réduction vocalique» onmogelijk (cf. *famille*, *télévision* en *cigarette*).

¹⁰ *Monsieur* [mɔsjø] wordt vaak foutief als [mɔʃø] uitgesproken.

¹¹ Zoals «da durée», «da force articulatoire», «de rythme», «da sonorité» (oppositie stemloos vs. stemhebbend), «l'accent d'intensité», variatie qua toonhoogte en de inlassing van pauzes.

¹² De talrijke «exemples d'écoute» en zelftests op de bijbehorende CD bevorderen dit proces.

¹³ Eveneens door Mark DEBROCK, Leuven, Universitaire Pers Leuven, ³1997 [42001], IV-110 p., ISBN 90-6186-566-2, € 8,68 (bijbehorende opnames: drie cassettes, ISBN 90-6186-417-8, € 31,98, of vier CD's, ISBN 90-5867-003-1, € 31,98).

gine, ze evoceren kort de polemiek waar ze toe leidden en evalueren de terreinwinst van de vrouwelijke benamingen in diverse sectoren. Hoewel er internationaal een consensus bestaat over de noodzaak om de gelijkheid van de seksen in de taal door te laten klinken, blijven er grote regionale verschillen in de concrete invulling van dit principe.¹⁴

Freek BAKKER, Christiane CHATOT, Matthijs ENGELBERTS, Tom DE WOLF, m.m.v. Christine SCHAGEN en Bep VLUJTER. *Vice versa. Schriftelijke taalverwerving Frans voor gevorderden*. – Bussum, Coutinho (België via EPO, Berchem-Antwerpen), 2003 (tweede, herziene druk), 24 x 17, 209 p., met cd-rom, ISBN 90-6283-387-X, € 27.

Vice versa bundelt een groot aantal vertaalteksten (F-NL en «vice versa»), allerlei oefeningen en gevarieerde schrijfoopdrachten. Het oefenboek is verdeeld in twaalf thematische dossiers (bijv. over geld, werk, vrije tijd en ontspanning, politiek), die ieder door een document over land en volk besloten worden. Het leermiddel focust voortdurend op nieuwe aandachtspunten i.v.m. het lexicon, het idioom, diverse grammaticale items, en zelfs stijleffecten en verwijst de studerende daarbij naar enkele (ook in Vlaanderen bekende) leermiddelen Frans voor het hoger onderwijs. De kaders met toelichtingen over typische structuren en markante verschillen tussen het Frans en het Nederlands verhogen het inzicht van het doelpubliek.

Op de cd-rom staan nog eens twaalf vertaalteksten¹⁵ die een iets hoger taalvaardigheidsniveau vergen. Bij enkele teksten verstrekt het programma een commentaar op de vertaling die de lezer invoerde, bij de overige geeft het een modelvertaling.

Bij dit boek is een handleiding voor docenten beschikbaar. Deze kan via de website (www.coutinho.nl) van de uitgeverij aangevraagd worden.

Tableaux vivants. Opstellen over taal-en-onderwijs aangeboden aan Mark Debrock onder redactie van Jean BINON, Piet DESMET, Jan ELEN, Piet MERTENS en Lies SERCU. – Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2002, 24,5 x 16,5, geb., 550 p., ISBN 90-5867-211-5, € 57. SYMBOLAE FACULTATIS LITTERARUM LOVANIENSIS, SERIES A, VOL. 28.

Een ruime kring van collega's en medewerkers bood professor Mark Debrock, ter gelegenheid van zijn emeritaat, de bundel opstellen *Tableaux vivants* aan. De reproductie van een doek van James Ensor op de stofwikkelaar is een discrete allusie op de geboortestad – Oostende – van M. Debrock. J. Binon schetst de levensloop en de carrière van de gevierde in een sprankelende «Who is who?», waar een beknopt *curriculum vitae* op aansluit.

De zevenentwintig bijdragen weerspiegelen de veelzijdigheid die M. Debrock kenmerkt. Het zal de lezers van *Romaneske* niet verbazen dat de didactiek van de Romaanse talen uitvoerig aan de orde komt en het hele eerste luik voor zijn rekening neemt.

De twee eerste bijdragen zijn reflecties over de rol van de grammatica in het onderwijs van het Frans. P. Desmet reikt enkele denkwegen aan om de schoolgrammatica op

¹⁴ In dezelfde reeks «cahiers» publiceerde Bernadette WYNANTS *Les francophones face à leur image. Les représentations des compétences plurilinguistiques des francophones* (*ibid.*, 2001, 38 p., ISBN 2-8011-1269-0, € 9. FRANÇAIS ET SOCIÉTÉ, 13). De uitgave bestudeert het *zelf*beeld van de Belgische francofonen wat hun vreemde talenkennis betreft.

¹⁵ O.a. over de Académie française, de invloed van het Front National en de gebroeders Goncourt.

de noden van de dagelijkse communicatie af te stemmen. B. Lamiroy bestudeert de verschillen tussen de Nederlandse en de Franse grammaticale terminologie als struikelblokken bij de studie van de andere landstaal. In het verlengde hiervan wijdt L. Melis een *case study* aan de recent gelanceerde term «déterminant du nom», die, o.w.v. uiteenlopende benaderingswijzen in de beschrijvende taalkunde, niet de verhoopde eenduidigheid biedt.

Vervolgens komen de ontsluiting en de didactische gebruiksmogelijkheden van enkele recente corpora van de Franse spreektaal aan de orde in bijdragen van P. Mertens, D. Flamant-Boistrancourt en N. Nouwen.

Diverse artikelen zijn gewijd aan nieuwe werkvormen voor woordenschatverwerving. N. Delbecque belicht de troeven van een multimediale aanpak bij de woordenschatstudie van het Spaans en illustreert deze aan de hand van de oefenmodule voor zelfstudie *Elektra Voc.* S. Verlinde, T. Selva en J. Binon tonen op basis van hun realisaties (o.a. de bekende *Dictionnaire d'apprentissage du français des affaires*) aan hoe informatica naslagwerken tot veelzijdige leermiddelen kan omtoveren.

Daarna komen heel gevarieerde aspecten van vaardigheidstraining aan de beurt. J. Ulburghs reikt werkvormen voor leesvaardigheid aan om het zelfvertrouwen en de succeservaring van leerlingen op te krikken. Voorts zijn er bijdragen over de aanbreng van de Franse middeleeuwse roman in de opleiding tot romanist (C. Storms), over nieuwe semi-autonome werkvormen om de schrijfvaardigheid van de studenten te verbeteren (M. Goyens), over het – inmiddels afgeronde – Europese project voor taalverwerving met ICT-ondersteuning MENTOR (W. Clijsters) en over verschillen in communicatieve vaardigheid in het Engels en het Frans bij ASO-leerlingen in Vlaanderen (M. Pierrard). Het eerste luik wordt besloten door een bijdrage van P. Swiggers over de problemen van het talenonderwijs in Franstalig Afrika.

De bijdragen van het tweede luik¹⁶ bestuderen zulke uiteenlopende gebieden als recente tendensen in het onderzoek m.b.t. taalverwerving (R. De Keyser, J. Van Iseghem, L. Sercu, J. Hulstijn), de evolutie van de opleiding aan de K.U.Leuven tot leraar Frans (J. Binon), de rol van Westerse experten en coöperanten «op zending» in derde-wereldlanden (G. Kelchtermans, P. Verlé i.s.m. I. Uyttersprot en A. Kongs), onderwijsvernieuwing (R. Vandenberghe, E. De Corte et al.), de democratisering van het hoger onderwijs (F. Lammertyn) en kwaliteitszorg (E. Van Avermaet, E. Lagae i.s.m. J. Elen).

De gebundelde opstellen dragen niet zonder reden de titel *Tableaux vivants*: ze zijn een weergave van een onderwijsrealiteit in voortdurende beweging.

Jean-Anthelme BRILLAT-SAVARIN. *Het wezen van de smaak*. Vertaling Wina en Han Born. – Roeselare, Roularta Books, 2002, 22 x 15, 307 p., ISBN 90-5466-799-0, € 27,50.

Brillat-Savarin publiceerde de *Physiologie du goût* in het jaar vóór zijn dood. Het boek heeft de auteur in Frankrijk en ver daarbuiten een blijvende postume beroemdheid opgeleverd.

In het hooggestemde boek alterneren overpeinzingen, herinneringen en anekdotes over tafelgenoegens en wat erbij komt kijken. In de geest van de *physiologies* van toen bevat het werk heel wat (achterhaalde) «wetenschappelijke» beschouwingen, bijv. over voedingsstoffen, smaakgevoelens en de werking van de spijsvertering. Wat de hedendaagse lezer aanspreekt, zijn de vaak geciteerde «Aforismen van de Grote Le-

¹⁶ De artikelen van cursief gedrukte auteurs zijn in het Engels gesteld.

raar»,¹⁷ de spirituele uitweidingen over de bereidingswijze van enkele gerechten en dranken, de anekdotes en de evocatie van gedachtewisselingen met ontwikkelde tafelgenoten of gesprekspartners, van wie de meeste, zoals de auteur, het einde van het *ancien régime* meemaakten. Het boek is echter meer dan een tijdsdocument geschreven door een vlotte causeur. Geregeld verstrekt de auteur modern aandoende gezondheidstips, bijv. over het behoud van een goed figuur of over de behoefte aan slaap.

De ironie en de onderhoudende stijl van Brillat-Savarin blijven herkenbaar in de Nederlandse vertaling¹⁸ door de bekende culinaire auteur Wina Born en haar echtgenoot Han Born.

Robert GORDIENNE. *Dictionnaire des mots qu'on dit «gros», de l'insulte et du dénigrement.* – Paris, Éditions Hors Commerce, 2002, 20 x 13, 506 p., ISBN 2-910599-54-X, € 25. HORS TEXTE.

Na elf romans en drie dichtbundels veranderde de auteur even het geweer van schouder en bezorgde hij dit alfabetische lexicon van beledigingen.

Het boek bevat vooral beledigingen die betrekking hebben op domheid, fysische gebreken, de seksualiteit in al haar aspecten, en sneren die uiting geven aan onverdraagzaamheid. Het taalgebruik van prostituees, misdadigers en van de onderlaag van de bevolking komt geregeld aan bod in het repertorium.

De meeste onderwerpen zijn ontleend aan (para)literair werk, vooral van Franse volkse schrijvers uit alle periodes, met een duidelijk overzicht van de XIX^{de} en de XX^{ste} eeuw.¹⁹ Het taalgebruik van de *cités* levert eveneens enkele tientallen voorbeelden.

De auteur stelde de bundel samen als leesstof voor geïnteresseerden in platvloers Frans. Hij biedt hun «une lecture jubilatoire, une découverte ou une re-découverte du second degré de notre langue». Een aantal artikelen bevat verklaringen op hetzelfde taalniveau, zodat de modale lezer in het boek²⁰ dient te «surfen» om de uitleg helemaal te snappen.²¹

Gérard ROLAND. *Stations de métro.* [Nouvelle édition revue et augmentée.] – Paris, Christine Bonneton Éditeur, 2003, 17,5 x 11, 232 p., ISBN 2-86253-307-6, € 10.

De Parijse metro nemen is altijd een beetje reizen «in de tijd». De auteur inventariseert in dit naslagwerk de zowat driehonderd metrostations (waarvan zesentwintig bovengrondse) en licht toe waar de namen van de stations naar verwijzen.

¹⁷ Bijv. nr. 8: «De tafel is de enige plaats waar men zich niet in het eerste uur al hoeft te vervelen.» (p. 14).

¹⁸ De hier besproken publicatie verscheen eerder als: Jean-Anthelme BRILLAT-SAVARIN. *Het wezen van de smaak: overpeinzingen van een 19e-eeuwse fijnproever.* Vertaald en bewerkt door Wina en Han Born. Ede & Antwerpen, Zomer & Keuning, 1987, 291 p. CULINAIRE BOEKERIJ. De biografie van Brillat-Savarin (door Wina Born) werd behouden in de nieuwe uitgave (p. 8-12).

¹⁹ R. Gordienne citeert circa tweehonderd auteurs. De humoristen, de proletarische schrijvers en de auteurs van detectiveromans zijn het talrijkst vertegenwoordigd (o.m. M. Aymé, A. Boudard, L.F. Céline, L. Pergaud, P. Perret, A. Simonin). De klassieke auteurs (Rabelais, V. Hugo, T. Gautier e.a.) en de grote chansonniers (G. Brassens) ontbreken niet op het appel.

²⁰ Het nieuwe repertorium vormt een nuttige aanvulling op de *Nouveau dictionnaire des injures* van Robert Édouard en Michel Carassou (Paris, Sand et Tchou, 1983, 419 p.).

²¹ De auteur publiceerde onlangs een gelijkaardig opgevatte *Dictionnaire de l'éloge, de la flatterie et du compliment* (*ibid.*, 2004, 545 p., ISBN 2-915286-08-6, € 25. HORS TEXTE).

De namen van de metrostations²² vormen een groot mozaïek waarin heel uiteenlopende aspecten van de geschiedenis van Parijs en Frankrijk aan de orde komen. Ze verwijzen naar allerlei monumenten, overheidsgebouwen, instellingen, pleinen, bruggen, oude stadspoorten en naar personages die zich op allerlei terreinen verdienstelijk maakten (vnl. kunstenaars, politici, vorsten, schrijvers, wetenschappers, zakenlieden, hogere militairen, verzetslieden). Het boek belicht voorts de historiek van de verschillende lijnen (ingebruikname, eventuele uitbreiding van het tracé, naamswijzigingen van stations) van het metronet en behandelt de stations die gesloten werden of een andere bestemming kregen.

De met talrijke reproducties van oude Ansichtkaarten geïllustreerde gids presenteert bondig en met een vleugje humor een materie die heel wat mensen boeit, wat blijkt uit de talrijke recente publicaties over het onderwerp.²³

[Marie-Pascale RAUZIER.] *Picardie*. – Paris, Hachette Tourisme, 2003, 19 x 12,5, 381 p., ISBN 2-01-243679-X, € 15,90. GUIDES BLEUS.

Geregeld worden de «Guides Bleus» in een nieuw kleedje gestoken. De soepele, geïllustreerde cover laat meteen vermoeden dat de nieuwe gidsen er ook vanbinnen heel wat fleuriger uitzien.

De gids voor Picardië stelt het gebied voor in acht grote zones,²⁴ die elk in tientallen stads- en streekbeschrijvingen en in thematische tableaux aan de orde komen. Ruim driehonderd vijftig kleine kleurenfoto's en veertig kaarten of plattegronden illustreren het geheel. De uitvoerige inleiding belicht de landschappen, de geschiedenis, de vroegere en de huidige economische bedrijvigheid en, uiteraard, het rijke culturele erfgoed.

De grondigheid van de Franse streekgidsen uit de reeks is in ruime kring bekend. Door de gevarieerde informatie – plaatsbeschrijvingen, thematische tableaux²⁵ en bondige aanvullende informatie in de marge – is de gids voor Picardië tevens een beknopte encyclopedie over de regio die drie departementen omvat. Het boek wordt besloten door een verklarend lexicon (vaktermen en regionale woorden) en een uitvoerig register.

Catherine GUIGON. *Les abbayes de France par GEO*. – Paris, Solar, 2003, 31 x 26, geb., 144 p., ISBN 2-263-03493-5, € 25.

Een vijftigtal paginagrote kleurenfoto's aangevuld met kleinere opnamen illustreren de verzorgde «Bildband» waarin C. Guigon de geschiedenis van de abdijen in Frankrijk voor een ruim publiek samenvat.

Het overzicht wordt gebracht in zes bondige hoofdstukken met de volgende thema's: het ontstaan en de verspreiding van het kloosterleven, de hervormingsbeweging van Bernardus van Clairvaux en de cisterciënzers, de middeleeuwse monniken als bouwers van machtige complexen, de terugkeer naar ascese en regeltucht in de XVII^{de} eeuw, de

²² De auteur beperkt zich tot de eigenlijke metro. De RER komt dus niet aan de orde in het boek.

²³ Na een selectieve bibliografie volgt de opgave van tien websites die informatie over het onderwerp verstrekken.

²⁴ Amiens et l'Amiénois, Abbeville et la baie de Somme, Beauvais et le Beauvaisis, Chantilly et le Valois, De Compiègne à Noyon, De Soissons à Château-Thierry, Péronne, Saint-Quentin et le Vermandois, en Laon et la Thiérache.

²⁵ O.m. over de Picardische meubelen, volksspellen, streekgerechten, de kathedralen, de fauna, oude ambachten, W.O. I, enkele belangrijke schilders en schrijvers.

herontdekking van het bouwkundig erfgoed in de XIX^{de} eeuw en, tenslotte, de restauratiebeweging die enkele grote orden na 1830 een nieuw elan gaf.

Elk hoofdstuk bevat een ruim aanbod aan beeldmateriaal. Beroemde monasteria of wat ervan rest,²⁶ alterneren met minder bekende abdijen van recentere datum.²⁷

Italiaans

Luciana FEINLER-TORRIANI, Gunther H. KLEMM. *Thematische woordenschat Italiaans*. Nederlandse bewerking: Hanny PEL. – Amsterdam/Antwerpen, Intertaal, 2002, 21 x 14, 446 p., ISBN 90-5451-425-6, € 21.

Precies tien jaar na de eerste uitgave²⁸ brengt Intertaal een ingrijpend gewijzigde en sterk vermeerderde editie van *Thematische woordenschat Italiaans*.

Bij een eerste kennismaking vallen de modernere lay-out (groter formaat en lettertype, tweekleurendruk) en de toevoeging van «i[nformatieve]-blokken»²⁹ op. De belangrijkste vernieuwing situeert zich evenwel op het inhoudelijke vlak. Het corpus, dat andermaal in basis- en vervolgoordenschat onderverdeeld is, werd met twintig procent nieuwe items uitgebreid. De circa vijfduizend achthonderd trefwoorden worden nu gepresenteerd in een vereenvoudigde structuur³⁰ met vierentwintig verder opgedeelde thematische hoofdstukken. De auteurs vestigen de aandacht op allerlei «valse vrienden» d.m.v. kaders³¹ aan het einde van de diverse hoofdstukken.

Thematische woordenschat Italiaans blijft een aanrader voor gevorderde studenten. Lectuurnotitie: p. 203, voorlaatste regel, lees *il ventesimo* i.p.v. *il ventunesimo secolo*.

Articoli scelti da Italia & Italia. – Athene & Parma, Edizioni La Certosa (Distribuzione: Rux-Guru s.r.l., Perugia), 1997 (Seconda Ristampa), 24 x 17, 203 p., ISBN 960-7494-00-8, L. 26.000.

De publicatie bevat meer dan negentig artikelen uit het educatieve maandblad *Italia & Italia* voor leerlingen en studenten Italiaans (vreemde taal).

De per moeilijkheidsgraad³² gegroepede teksten zijn bedoeld als documenten voor lectuur en begripstoetsen. De artikelen (met wat woorduitleg) zijn op de rechterpagina's gedrukt. De begripvragen (een viertal meerkeuzevragen en een vijftal open vragen per tekst) staan op de volgende (linker)bladzijde, zodat de leerling de tekst niet vóór zich ziet. Daar vindt hij eveneens een korte spraakkunsttoefening en een reeks vragen als

²⁶ Cluny, Fontenay, *Grande Chartreuse*, Jumièges, Moissac, Mont-Saint-Michel, *Saint-Benoît-sur-Loire*, Noirlac, *Sénanque*, Royaumont, *Saint-Wandrille*, e.a. De cursief gedrukte abdijen zijn bewoond.

²⁷ O.m. *Kergonan*, *La Pierre-qui-Vire* en *Tamié* (v. de precisering in de vorige voetnoot).

²⁸ V. *Romaneske* 21ste jg., 1996, nr. 3, p. 65. Alle kenmerken en onderdelen van de eerste uitgave werden behouden, behalve de structuur (v. *infra*) en het grammatica-overzicht (dat weggelaten werd).

²⁹ De «i-blokken» belichten vooral vaak voorkomende verwarringen en voorts enkele grammaticale struikelblokken.

³⁰ De auteurs opteerden voor de opbouw van de *Beknopte thematische woordenschat Italiaans*, die het daaropvolgende jaar verscheen. V. *Romaneske* 28ste jg., 2003, nr. 4, p. 70-71.

³¹ De kaders signaleren zowel Nederlandse (*monster*, *kompas*) als Franse (*question*, *les parents*) en Engelse (*account*, *the parents*) woorden die vaak tot «false analogie» leiden.

³² Basilare, medio en avanzato.

aanzet tot conversatie.

De bundel bevat vooral niet tijdsgebonden artikelen over heel gevarieerde onderwerpen die jongeren kunnen aanspreken.

Alberto LORI. *Speaker. La comunicazione verbale*. Prefazione di Vittorio Emiliani. – Roma, Rai-Eri, 2000, 22 x 14, 192 p., ISBN 88-397-1121-X, € 14,46 (boek en bijbehorende CD).

Voormalig televisienieuwslezer A. Lori bezorgt een wetenschappelijk gefundeerde en praktisch gerichte uitspraakgids. Het werk is op de eerste plaats bedoeld voor «professionelen aan de microfoon», wat niet wegneemt dat heel wat tips nuttig zijn voor een ruimer publiek.

De auteur breekt een lans voor verzorgd taalgebruik en een maximale verstaanbaarheid. Hij hamert o.m. op de correcte articulatie (bijv. open vs. gesloten klinkers) van het Italiaanse lexicon, de ideale weergave van vreemde woorden en namen, de inlassing van pauzes en kortere cesuren, en de toepassing van «ligaturen». Voorts gaat hij in op technische aandachtspunten, zoals de houding van de *speaker* aan de microfoon. Het boek bevat gevarieerd oefenmateriaal, vaak onder de vorm van leesteksten, soms met bijkomende typografische aanwijzingen.³³ De bijbehorende CD bevat diverse uitspraakregels uit het boek (met dezelfde voorbeelden), allerlei raadgevingen (ademtechniek, keuze van een aangepaste toon) en de opname van de meeste lees oefeningen.³⁴

De in het werk ingelaste inventarissen en repertoria³⁵ zijn voor de Nederlandstalige romanist wellicht de interessantste bladzijden van het werk.

Danièle VALIN. *Bibliographie des traductions françaises de la littérature italienne du 20e siècle*. – Paris, Université de la Sorbonne Nouvelle-Paris III, 2001, 240 p., ISSN 1243-5066, € 18. [Revue] CHRONIQUES ITALIENNES, n° 66-67.

D. Valin houdt al jaren de bibliografie van de hedendaagse Italiaanse literatuur in Franse vertaling bij. In de inventarissen die de auteur in het tijdschrift *Chroniques Italiennes* publiceerde, behandelde ze steeds langere periodes.³⁶ Het hier besproken derde repertorium bestrijkt de hele XX^{ste} eeuw.

De bibliografie vermeldt zowat drieduizend uitgaven,³⁷ gegroepeerd per genre, nl. romans en novellen, dichtwerk en toneel. De vertalingen van narratieve teksten nemen

³³ De auteur geeft aanwijzingen met symbolen zoals verbindingsbogen en schuine strepen en d.m.v. gedeeltelijk in fonetische tekens getranscribeerde woorden.

³⁴ De nummering van de «esercitazioni di lettura» op de CD wijkt af van deze in het boek vanaf oef. nr. 6.

³⁵ «Omografi con le vocali E ed O» (p. 47-48), «Omografi con accento tonico e significato diversi» (p. 48-50), translitteratieprincipes voor de uitspraak van Spaanse, Franse, Duitse, Poolse, Russische en Turkse woorden c.q. eigennamen (p. 68-75), de honderd meest voorkomende blunders (p. 139-141) en, helemaal achterin, «Dizionarietto di ortofonia» (p. 161 e.v.).

³⁶ *Chroniques Italiennes* nr. 5 (themanummer, 1986; 145 p.) is volledig gewijd aan de bibliografie van de vertalingen uit de periode 1935-1985; het nummer 25-26 (eveneens themanummer, 1991, 171 p.) bestrijkt de periode 1900-1990. Tussendoor verschenen «mises à jour» achter in de nummers 9 (1987), 29 (1992), 33-34 (1993), 37 (1994), 41 (1995), 46 (1996), 50-51 (1997), 53 (1998) en 58-59 (1999) van hetzelfde tijdschrift.

³⁷ Het repertorium vermeldt de verschillende uitgaven van eenzelfde vertaling, met uitzondering van de herdrukken.

ongeveer zes zeventen van de referenties voor hun rekening; het overige zevende betreft de vertalingen van poëzie en toneelwerk samen. De hier besproken inventaris bevat waardevol materiaal voor de studie van de receptie van de moderne Italiaanse letteren, en vooral van de roman. Het geïnventariseerde corpus is het werk van meer dan zeventhonderd vertalers. Diverse bekende Franse schrijvers (o.a. J. Audiberti, A. Camus, D. Fernandez, P. Jaccottet en P.J. Jouve) publiceerden Franse vertalingen of bewerkingen van Italiaans literair werk.

Sedert midden april 2002 is de bibliografie, met maandelijks aanvullingen, te vinden op de website van het tijdschrift.³⁸

Lectuurnotitie. Vertalingen van essays worden niet apart vermeld, maar samen met het narratieve werk van de schrijver. Door deze optie viel een essayist (die ook dichtwerk schreef) uit de boot: het gaat om Carlo Michelstaedter, van wie verschillende titels tussen 1989 en 1994 in het Frans verschenen.

Spanje

España hoy. [Coordinación editorial: Carmen de FRANCISCO]. – Madrid, Portavoz del Gobierno, 2002, 24 x 15, 470 p. ISBN niet vermeld.

De verzorgde publicatie van de nationale voorlichtingsdienst presenteert de belangrijkste aspecten van het hedendaagse Spanje aan buitenlandse geïnteresseerden. De in vier talen³⁹ beschikbare uitgave is ongetwijfeld vooral bedoeld voor zakenlieden die met Spanje handelsbetrekkingen onderhouden of ... wensen aan te knopen, vandaar de opname van heel wat grafieken en diverse statistische gegevens in het boek.

Het hoofdstuk over de Spaanse economie is begrijpelijkerwijze het meest uitgebreide. De relaties met het buitenland komen uitvoerig aan de orde, net zoals diverse beleidspunten die in het westen veel aandacht krijgen (gelijke kansen voor iedereen, gezondheidszorg, strijd tegen het terrorisme). Het overvloedig geïllustreerde panorama omvat voorts o.m. de belangrijkste geografische en demografische aspecten, de politieke en culturele geschiedenis van het land, het staatsbestuur, defensie, het wegennet en de overige vervoersinfrastructuur.

De bladzijden van de overheidspublicatie waar onze hispanisten het meest aan hebben, zijn wellicht de passages i.v.m. heel specifieke onderwerpen, waar de courante *papieren* naslagwerken weinig (recente) informatie over verstrekken, zoals het kiesstelsel, de politieke partijen, minder bekende streektaalen (bijv. het Galicisch en de als *valenciano* bekende variant van het Catalaans) en het wetenschappelijk onderzoek.

Werelderfgoed

Michiel HEIRMAN. *Langs Vlaamse begijnhoven*. – Leuven, Davidsfonds, 2001, 22 x 11,5, 268 p., ISBN 90-5826-137-9, € 13,50.

³⁸ Nl. <http://www.univ-paris3.fr/recherche/chroniquesitaliennes/PDF/TRAD2000ed.pdf>.

³⁹ In het Spaans, het Frans, het Engels en het Duits.

Deze handige gids laat de bezoeker kennismaken met de bezienswaardigheden in de begijnhoven. Na een historische schets van het begijnenwezen,⁴⁰ volgt een uitvoerige presentatie van de vijftientig volledig of gedeeltelijk bewaarde begijnhoven. De hoofdstukken over de hoven hebben dezelfde opbouw: een plattegrond, de geschiedenis van het begijnhof, een gecommuniceerd wandelparcours ter plaatse en een korte verkenning van het patrimonium in de onmiddellijke omgeving. De informatie wordt aangevuld met zwart-wit foto's en verlevendigd met verhalen en anekdotes uit een ver of recent verleden.

Het werelderfgoed op onze bodem houdt de auteur in zijn ban. Intussen wijdde hij een Bildband⁴¹ en een gids⁴² aan de Vlaamse belforten.

Hugo Sonnevile

Tierno Monénembo, *Cinéma*, Paris, Seuil, 1997, 216 p., ISBN 2-02-030198-9.

A bas le cinéma abacos !

Cinéma van de Guinese auteur Tierno Monénembo (°1947, sinds 1972 gevestigd in Frankrijk) is een roman, maar het is ook een belangrijk document over een bepaalde realiteit van de film in Afrika. En die realiteit biedt een meer dan noodzakelijke aanvulling op onze Westerse manier van filmkijken in het algemeen en ons kijken naar Afrikaanse film in het bijzonder. Monénembo legt inderdaad iets bloot wat verhuuld wordt door onze exclusief-technische en quasi fetisjistische kijk op het medium film als “zuiver film” (en misschien zelfs als “zuivere kunst”).

Centraal in het boek staat de verhouding tussen twee ongelijke personages, de oudere sjoemelaar Benté en zijn piepjonge bewonderaar, Binguel (“petit môme”), tevens verteller van het verhaal, die zich beiden verbeelden, niet altijd zonder ironie of zelfspot, dat hun leven in een Guinees stadje in 1958, net voor de onafhankelijkheid, een doorslag is van de avonturen uit niet altijd even recente westerns als *The Oklahoma Kid*. Van alle films waarvan de snelle rotatie in de enige plaatselijke bioscoop een dagelijks ritueel vormt, sluit dit type films blijkbaar het best aan bij hun leefwereld en dient het als een soort uitvergroting van de privé-communicatie die Benté en Binguel met elkaar onderhouden.

Film als ervaring

Cinéma leert ons eerst en vooral dat film veel meer een sociaal *gebeuren* dan een cultureel *artefact* is. Om het in technische termen, die van de filmtheoreticus Christian Metz, te

⁴⁰ Suzanne Van Aerschot en Michiel Heirman behandelden de geschiedenis van het begijnenwezen uitvoerig in de Bildband *Vlaamse begijnhoven. Werelderfgoed* (Leuven, Davidsfonds, 2001). V. de bespreking in *Romaneske* 27ste jg., 2002, nr. 4, p.79-80.

⁴¹ M. HEIRMAN. *Vlaamse belforten. Werelderfgoed*. Foto's: Jan en Wim Decreton. Leuven, Davidsfonds, 2003, geb., 32 x 25,5, 240 p., ISBN 90-5826-223-5, € 62,50.

⁴² M. HEIRMAN. *Langs Vlaamse belforten en stadhuizen*. Foto's: Jan en Wim Decreton. Leuven, Davidsfonds., 2003, 22 x 11,5, 186 p., ISBN 90-2826-238-3, € 13,50.